

5) Ποια είναι τα πρώτα δείγματα της αρχιτεκτονικής στη Νεολιθική Εποχή;

Από τη νεολιθική εποχή έχουμε και τα πρώτα δείγματα της Αρχιτεκτονικής. Στην αρχαιότερη πόλη την Ιεριχώ (8.000π.Χ), σώζεται το πρώτο κτίσμα. Πρόκειται για λίθινη κατασκευή οχυρωματικού κυκλικού πύργου και τείχους που περιλαμβάνει ίχνη από το πρώτο γνωστό σπίτι με ημικυκλικό σχήμα.

Στο 6.000 π.Χ περίπου χρονολογείται ένα σύνθετο συγκρότημα στο Chatal Huyuk (Τσαταλχογιούκ) της Μ.Ασίας και περιλαμβάνεται στα Μνημεία Παγκόσμιας κληρονομιάς της Unesco.

Στο παραπάνω συγκρότημα υπάρχει ιερό και διάφοροι χρηστικοί χώροι. Η κοινωνία του οικισμού ήταν κυρίως αγροτική.

Την ίδια εποχή χτίζονται μόνιμοι οικισμοί, όπου καλλιεργείται η γεωργία και η κτηνοτροφία, σε διάφορες περιοχές των Βαλκανίων, όπως η Θεσσαλία, η Κνωσός Κρήτης, το Φράχθι Ερμιονίδας και η Κύπρος. Οργανωμένες ακροπόλεις υπήρχαν επίσης στο Σέσκλο (4.400 π.Χ.) και το Διμήνι. (3500 π.Χ.).

[Το σημαντικότερο κέντρο του Μινωικού Πολιτισμού, η Κνωσός, αναπτύσσεται πάνω στο ύψωμα της Κεφάλας μέσα σε ελιές, αμπέλια και κυπαρίσσια και βρίσκεται 5 χιλ. νοτιοανατολικά του Ηρακλείου. Δίπλα της ρέει ο ποταμός Καίρατος (ο σημερινός Κατσαμπάς). Σύμφωνα με την παράδοση αποτέλεσε την έδρα του βασιλιά Μίνωα και πρωτεύουσα του κράτους του. Με το χώρο του ανακτόρου της Κνωσού συνδέονται οι συναρπαστικοί μύθοι του Λαβύρινθου με τον Μινώταυρο και του Δαίδαλου με τον Ίκαρο. Αναφορές στην Κνωσό, το ανάκτορό της και το Μίνωα γίνονται στον Όμηρο, στο Θουκυδίδη, στον Ησίοδο και Ηρόδοτο κ.α. Η περίοδος ακμής της πόλης ανάγεται στη μινωική εποχή (2000 - 1350 π.Χ.) κατά την οποία αποτελεί το βασικότερο και πολυπληθέστερο κέντρο της Κρήτης. Και σε μεταγενέστερες περιόδους διαδραματίζει σημαντικό ρόλο και αναπτύσσεται ιδιαίτερα, όπως στην ελληνιστική εποχή.

Η πόλη της Κνωσού κατοικήθηκε συνεχώς από τα τέλη της 7ης χιλιετίας έως και τα ρωμαϊκά χρόνια. Η νεολιθική εποχή χαρακτηρίζεται από το στάδιο της τεχνολογικά εξελιγμένης αγροτικής ζωής (λίθινα εργαλεία και υφαντικά βαρίδια). Οι κάτοικοι από τροφοσυλλέκτες γίνονται οι ίδιοι παραγωγοί (γεωργοί και κτηνοτρόφοι) και παρατηρείται η τάση για μια πιο συστηματική και μόνιμη εγκατάσταση. Οι οικιστικές φάσεις στην Κνωσό διαδέχονται η μια την άλλη, ενώ ο πληθυσμός του οικισμού στα τέλη της Ύστερης Νεολιθικής Εποχής υπολογίζεται σε 1.000 - 2.000 κατοίκους].

Γύρω στα 4.000 π.Χ χρονολογούνται μεγαλιθικές κατασκευές όπως τα <<Μενχίρ>> ή τα <<Ντόλμεν>> που ήταν λίθινες στήλες με κατακόρυφα και οριζόντια στοιχεία, που είχαν ύψος μέχρι και 20μ. Πολλές είναι οι θεωρίες σχετικά με τον σκοπό που εξυπηρετούσαν, παλαιότερα θεωρούνταν ναός ή χώρος θρησκευτικών τελετουργιών.

**Μεγάλιθοι από την τοποθεσία Στέννες της
Σκωτίας η γη της οποίας φιλοξενεί πολλά
μεγαλιθικά μνημεία**

Ο πιο διαδεδομένος τύπος μεγαλιθικού μνημείου είναι το ντόλμεν, δωμάτιο ομαδικής ταφής, κατασκευασμένο από μεγάλους λίθους στερεωμένους κάθετα προς το έδαφος και επιστεφόμενους από μία καλυπτήρια οριζόντια πλάκα· εμφανίζεται σε πολυάριθμες ποικιλίες, συχνά αρκετά σύνθετες και επιβλητικές (ντόλμεν με διάδρομο και καλυμμένες στοές).

Το Ντολμέν στο Πουλναμπόρν της Ιρλανδίας. Αυτή η ογκώδης κατασκευή αποτελούσε ταφικό μνημείο και είναι πολύ κοινή στη νεολιθική Ευρώπη, ιδίως στα βρετανικά νησιά και στη Γαλλία (περ. 4.000 π.Χ.)

Εκτός από τα ντόλμεν, άλλα χαρακτηριστικά μεγαλιθικά μνημεία είναι τα μενχίρ, δηλαδή λίθοι τοποθετημένοι όρθιοι (το μοναδικό μέχρι στιγμής στην Ελλάδα έχει βρεθεί κοντά στη Λάρισα). Οι μεγαλιθικές αυτές κατασκευές υπήρξαν κοινό φαινόμενο διάφορων πολιτισμών: του πολιτισμού του Λος Μιλιάρες, της πορτογαλικής ομάδας, του πυρηναιϊκού πολιτισμού, των διάφορων ομάδων του γαλλικού εδάφους και των Βρετανικών νησιών, ενώ διαδόθηκαν επίσης στη Σκανδιναβία και στη βόρεια Γερμανία. Μεταγενέστεροι και αναγόμενοι στην εποχή του ορείχαλκου είναι οι μεγαλιθικοί πολιτισμοί των Βαλεαρίδων νήσων, της Κορσικής και της Σαρδηνίας. Τα μενχίρ φαίνεται να είχαν κάποια θρησκευτική σημασία για τους νεολιθικούς ανθρώπους. Συχνά σώζονται εγχάρακτα σχέδια πάνω τους, ενώ σε πολλές περιπτώσεις δεν λείπουν οι ταφές γύρω από αυτά

Το 10 μέτρων ύψους μενχίρ Κορλόας στη Βρετάννη της βορειοδυτικής Γαλλίας. Η περιοχή αυτή συγκεντρώνει τα περισσότερα μενχίρ στην Ευρώπη (πάνω από 3 χιλιάδες, τα περισσότερα σε ομάδες)

Τέλος, ξεχωριστή σημασία είχαν τα κρόμλεχ ή χέτζ (στα αγγλικά), μεγάλοι που σχηματίζουν κύκλο, και παρατηρούνται κυρίως στη Γαλλία και στην Αγγλία. Χρονολογούνται σε μια ευρεία χρονική περίοδο από το τέλος της Νεολιθικής Εποχής ως την Εποχή του Χαλκού (ως το 1.200 π.Χ.)

Το επιστέγασμα των επιτευγμάτων της μεγαλιθικής αρχιτεκτονικής είναι το μνημείο Στόουνχεντζ της Νότιας Αγγλίας το οποίο χρονολογείται στην τελική του φάση γύρω στο 2.000-1.500 π.Χ. Αποτελείται από ένα μεγάλο κύκλο φτιαγμένο με κάθετους ογκόλιθους οι οποίοι στηρίζουν οριζόντιες δοκούς από ψαμμίτη. Μέσα σ' αυτό τον κύκλο περικλείεται ένας μικρότερος με την ίδια δομή. Ο σκοπός για τον οποίο έγινε αυτή η κατασκευή προβληματίσε έντονα τους αρχαιολόγους, οι οποίοι υποθέτουν ότι μπορεί να αποτελούσε σημαντικό λατρευτικό τόπο (πολλές ταφές έχουν βρεθεί πέριξ του μνημείου) ή να λειτουργούσε ως ένα περίπλοκο αστρονομικό παρατηρητήριο, επειδή ο προσανατολισμός τους σχετίζεται με την ανατολή του ήλιου την πιο μεγάλη ημέρα του καλοκαιριού και με τη δύση τη μικρότερη ημέρα του χειμώνα. Εδώ επίσης γίνονται, για πρώτη φορά στην ιστορία, "οπτικές διορθώσεις", δηλαδή τα υπέρθυρα (οι οριζόντιες πέτρες) κόβονται με μια ελαφριά κλίση προς τα έξω, ώστε, όταν τα κοιτάζει κανείς από το έδαφος, να δείχνουν κατακόρυφα. Για να στερεωθούν αυτά τα υπέρθυρα, είχαν ανοιχτεί τρύπες οι οποίες εφάρμοζαν σε προεξοχές που είχαν οι ορθοστάτες και το τελείωμά τους ήταν απόλυτα ευθυγραμμισμένο.

6) Τι γνωρίζετε για την Εποχή του Χαλκού;

ΑΠΟ ΤΟ ΛΙΘΟ -> ΣΤΑ ΜΕΤΑΛΛΑ (3.000π.Χ-1.000π.Χ)

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ : ΓΕΦΥΡΑ ΜΕΤΑΞΥ
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΡΗΤΗΣ

Παράγοντες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη του Κυκλαδικού πολιτισμού :

- Η γεωγραφική Θέση μεταξύ ηπειρωτικής Ελλάδας, Μικράς Ασίας και Κρήτης που οδήγησε σε πρώιμη ανάπτυξη της ναυσιπλοΐας και του εμπορίου
- Το ήπιο κλίμα
- Ο ορυκτός πλούτος των νησιών : οψιανός , μάρμαρο, χαλκός, άργυρος

Θαλάσσια επικοινωνία

Ανάπτυξη εμπορίου

Πολιτιστικές αλληλεπιδράσεις

Αναλυτικά προς το τέλος της Νεολιθικής εποχής εμφανίζονται τα πρώτα εργαλεία που είναι κατασκευασμένα **από χαλκό**. Από το σημείο αυτό και μετά ο χαλκός χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο για την κατασκευή κάθε είδους αντικειμένων και παραμερίζει την πέτρα. **Ο χαλκός πήρε τη θέση της πέτρας και έγινε απαραίτητος για την κατασκευή εργαλείων, όπλων και σκευών**. Έτσι οι άνθρωποι μπόρεσαν να κατασκευάσουν με το χαλκό περισσότερα και καλύτερα αντικείμενα. Η χρήση του χαλκού επηρέασε τη γεωργία, το κυνήγι, την ξυλουργική, καθώς και την αρχιτεκτονική και τη ναυπηγική. Ο χαλκός έπαιξε σημαντικό ρόλο και στον πόλεμο

Γι' αυτό και η νέα εποχή που αρχίζει ονομάζεται Εποχή του Χαλκού. Αυτή την περίοδο, στην περιοχή της Μέσης Ανατολής που ονομάστηκε «**εύφορη ημισέληνος**» αναπτύσσονται οι πρώτοι μεγάλοι πολιτισμοί, των **Σουμερίων**, των **Βαβυλωνίων**, των **Αιγυπτίων**, των **Εβραίων**, των **Φοινίκων**, των **Χετταίων**. Συγχρόνως, σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας εμφανίζονται οι πρώτοι σημαντικοί πολιτισμοί (**Κυκλαδικός, Μινωικός, Μυκηναϊκός**). Καθένας από τους πολιτισμούς αυτούς έχει τη δική του φυσιογνωμία. Η θάλασσα του Αιγαίου έπαιζε σπουδαίο ρόλο για την επαφή των πολιτισμών αυτών μεταξύ τους αλλά και με τους γειτονικούς πολιτισμούς της Ανατολής.

Την Εποχή του Χαλκού στην περιοχή του Αιγαίου και στην ηπειρωτική Ελλάδα αναπτύχθηκαν τρεις ξεχωριστοί πολιτισμοί με ομοιότητες και διαφορές μεταξύ τους:

- ✓ Ο **κυκλαδικός πολιτισμός**.
- ✓ Ο πολιτισμός της Κρήτης -**μινωικός πολιτισμός**.
- ✓ Ο πολιτισμός της ηπειρωτικής Ελλάδας που εξελίχθηκε αργότερα στο -**μυκηναϊκό πολιτισμό**.

7) Τι γνωρίζετε τον Κυκλαδικό Πολιτισμό;

Από την αρχαιολογική έρευνα γνωρίζουμε το σημαντικό πολιτισμό της 3ης χιλιετίας π.Χ. στα μικρά νησιά του κεντρικού Αιγαίου, **τις Κυκλάδες**.

Οι οικισμοί του κυκλαδικού πολιτισμού στην αρχή δεν είχαν τείχη. Αργότερα οχυρώθηκαν, για να προστατευτούν από τις εχθρικές επιδρομές. Στις Κυκλάδες βρέθηκαν πολλά νεκροταφεία, που δείχνουν ότι τα νησιά είχαν πολλούς κατοίκους. **Το κυνήγι, το ψάρεμα, η κτηνοτροφία και η γεωργία** ήταν οι καθημερινές ασχολίες τους.

<<Οι Κυκλάδες ονομάστηκαν έτσι από τους αρχαίους Έλληνες, γιατί σχημάτιζαν κύκλο γύρω από τη Δήλο, το ιερό νησί του Απόλλωνα>>.

Την 3η χιλιετία π.Χ. στις Κυκλάδες **αναπτύχθηκε η μεταλλουργία** και μαζί της το εμπόριο. Αυτό το γνωρίζουμε από αντικείμενα άλλων περιοχών που βρέθηκαν στις Κυκλάδες, αλλά και από κυκλαδικά αντικείμενα που βρέθηκαν στην Κρήτη και αλλού. Οι κάτοικοι των Κυκλάδων χρειάζονταν μέταλλα. Γι' αυτό ταξίδευαν με τα πλοία τους στην Κρήτη, στη Μικρά Ασία, στην Αττική και στην Πελοπόννησο. Αναπτύχθηκε επίσης η **αγγειοπλαστική** (το πλάσιμο των αγγείων από πηλό) και η **γλυπτική σε μάρμαρο**. Οι άνθρωποι της εποχής δούλευαν το μάρμαρο που υπήρχε σε αρκετά νησιά. Έτσι πολύ σημαντικά έργα της 3ης χιλιετίας π.Χ. στις Κυκλάδες είναι **τα μαρμάρινα κυκλαδικά ειδώλια και τα μαρμάρινα σκεύη**.

Οι Κυκλαδίτες καλλιτέχνες χρησιμοποιούσαν ορυκτά χρώματα, δηλαδή που έβγαζαν από τη γη για να ζωγραφίσουν τα μάτια, το στόμα και άλλες λεπτομέρειες που χάθηκαν στο πέρασμα των χρόνων. Αλλά πώς δημιουργούσαν τα χρώματα; Πρώτα έτριβαν το ορυκτό για να γίνει πούδρα, χρησιμοποιώντας δύο πέτρες και μετά το ανακάτευαν με λάδι ή νερό (πιθανόν και αυγό) για να σταθεροποιηθεί. Μετά χρωμάτιζαν την δημιουργία τους. Στη πλειοψηφία τους τα Κυκλαδικά ειδώλια αναπαριστούν γυναίκες γυμνές με τα χέρια διπλωμένα στο στήθος. Προς τα μέσα της 3ης χιλιετίας π.Χ. όμως κατασκευάζονται και αντρικά ειδώλια. Οι αντρικές μορφές εικονίζονται σε συγκεκριμένες δραστηριότητες όπως π.χ. ως μουσικοί ή κυνηγοί ή πολεμιστές.

Μαρμάρινο ειδώλιο ανδρικής καθιστής μορφής που κρατάει μουσικό όργανο, λύρα ή άρπα. Κέρος, Πρωτοκυκλαδική II

Αντρική μορφή που παίζει αυλό, Κέρος, Πρωτοκυκλαδική II

Πήλινο τηγανόσχημο σκεύος με εγχάρακτη παράσταση πλοίου. Χαλανδριανή Σύρου, Πρωτοκυκλαδική II περίοδος. Μουσείο Κυκλαδικής τέχνης.

Κυλινδρικό σκεύος, πιθανόν βάση αγγείου, με ζωγραφιστή παράσταση ψαράδων. Από την πόλη ΙΙ της Φυλακωπής της Μήλου. Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Πυξίδα από γκριζοπράσινο στεατίτη. Νάξος, Πρωτοκυκλαδική Ι και ΙΙ περίοδοι (3200 – 2300 π.Χ.). Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Μαρμάρινη φιάλη με πυρήνα κόκκινου χρώματος και τριπτήρα από σφλιανό. Πάρος, Πρωτοκυκλαδική Ι περίοδος, 3200-2800 π.Χ. Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

3^η χιλιετία (3000-2000 π.Χ.)

Αυτόνομοι οικισμοί, δεν υπάρχει κεντρική εξουσία

3000-2300 : μικροί οικισμοί, κοντά στη θάλασσα

2300-2000 : οι οικισμοί βρίσκονται σε απόκρημνους, παραθαλάσσιους λόφους ή σε ψηλές θέσεις απομακρυσμένες από την ακτή.
Αρκετοί απ' αυτούς είναι οχυρωμένοι

Πρωτοκυκλαδική (3000-2000 π.Χ.)

Αναπτύσσονται στις παράκτιες ζώνες των μεγάλων νησιών του βόρειου και ανατολικού Αιγαίου πολυάνθρωποι, οχυρωμένοι οικισμοί με σαφή πολεοδομική διάταξη, κοινοτικά κτίσματα και άλλα κοινωφελή έργα, με εξειδίκευση και κατανομή εργασίας, οικονομική ευμάρεια και συσσώρευση πλούτου.

Στις Κυκλάδες ιδρύονται **μικροί, παράκτιοι οικισμοί**, ενώ στο εσωτερικό των μεγαλύτερων νησιών υπάρχουν και μικροί συνοικισμοί. Κατά τη μεταβατική φάση, **μετά το 2300 π.Χ., οι οικισμοί βρίσκονται σε απόκρημνους, παραθαλάσσιους λόφους ή σε ψηλές θέσεις, απομακρυσμένες από την ακτή. Αρκετοί απ' αυτούς είναι οχυρωμένοι**, γεγονός που συνδέεται με πιθανές πληθυσμιακές μετακινήσεις από τα νησιά του βόρειου Αιγαίου προς τις Κυκλάδες.

Σκάρκος Ίου. Γενική άποψη του λόφου του Σκάρκου με τον πρωτοκυκλαδικό οικισμό. Ο μεγαλύτερος σε έκταση και καλύτερα διατηρημένος οικισμός της Πρωτοκυκλαδικής II περιόδου (2700-2400/2300 π.Χ.). Τα ορθογώνια, εξ ολοκλήρου λιθόκτιστα κτήρια περιλαμβάνουν ισόγειο, έναν όροφο και περιφραγμένη αυλή και σώζονται σε ύψος 3-4 μέτρων! Την κυκλοφορία στον οικισμό διευκολύνουν δρόμοι, πλάτους 1-2 μέτρων, αλλά και τετράπλευρες κοινόχρηστες πλατείες.

Καστρί Σύρου. Ο οικισμός Καστρί Σύρου κτίστηκε στα τέλη της Πρωτοκυκλαδικής περιόδου στην κορυφή ενός απόκρημνου λόφου, όχι μακριά από τη θάλασσα. Περιλαμβάνει μικρά λιθόκτιστα κτήρια με ορθογώνια ή καμπυλόγραμμη κάτοψη, τα οποία αποτελούνται από ένα ή δύο δωμάτια. Είναι πυκνοκτισμένα και χρησιμοποιούν εν μέρει κοινούς τοίχους σχηματίζοντας κτηριακές συστάδες, οι οποίες διαχωρίζονται από στενούς ακανόνιστους δρόμους και μικρούς, ανοιχτούς κοινόχρηστους χώρους. Ο οικισμός προστατεύεται από οχυρωματικό περίβολο, πάχους περίπου 2 μέτρων. Στο εσωτερικό του τείχους εφάπτονται μερικά από τα σπίτια του οικισμού, ενώ εξωτερικά ενισχύεται από έξι, αραιά κτισμένους, πεταλόσχημους πύργους. Εξωτερικά του περιβόλου υπάρχει διπλό λίθινο προτείχισμα. Την ίδια εποχή κι άλλοι οικισμοί στις Κυκλάδες οχυρώνονται.

Μεσοκυκλαδική-Υστεροκυκλαδική(2000-1100π.Χ.)

Στα τέλη της Πρωτοκυκλαδικής περιόδου εγκαταλείπεται το οικιστικό σχήμα των πολλών, μικρών, διάσπαρτων οικισμών και **οι κάτοικοι των νησιών συγκεντρώνονται σε έναν ή δύο μεγαλύτερους και καλύτερα οργανωμένους οικισμούς, οι οποίοι κατά τη Μεσοκυκλαδική και την Υστεροκυκλαδική περίοδο θα εξελιχθούν σε μεγάλες, πυκνοδομημένες και οχυρωμένες πόλεις, με ιδιαίτερη οικονομική ανάπτυξη, οφειλόμενη στη συνεργασία με την οικονομική στο Αιγαίο, τη Μινωική Κρήτη.**

Στα τέλη της Μεσοκυκλαδικής και τις αρχές της Υστεροκυκλαδικής περιόδου (1600-1550 περ.) οι σημαντικότερες πόλεις των Κυκλάδων (Αγία Ειρήνη Κέας, Φυλακωπή Μήλου, Ακρωτήρι Θήρας) πλήττονται από φυσικές καταστροφές και κατά την Υστεροκυκλαδική , ανοικοδομούνται με εμφανή στοιχεία από τη μινωική αρχιτεκτονική (τοιχοδομία, τοιχογραφίες).

Σημαντικότερος οικισμός της εποχής αυτής είναι το Ακρωτήρι της Θήρας.

Μετά την έκρηξη του Ηφαιστείου της Θήρας, **η Αγία Ειρήνη της Κέας και η Φυλακωπή της Μήλου** παραμένουν τα κυριότερα αστικά κέντρα των Κυκλάδων. Οι οικισμοί αυτοί παρουσιάζουν ένα ενιαίο και άριστα οργανωμένο πολεοδομικό σχέδιο και υπόγειες εγκαταστάσεις αποχέτευσης. Είναι η εποχή της μυκηναϊκής εξάπλωσης, και στις Κυκλάδες συναντούμε **πολλές μυκηναϊκές πολιτιστικές επιδράσεις** (οχυρώσεις, ιερά, μέγαρα, κεραμική).

Οικισμός στο Ακρωτήριο της Θήρας-περίοδος μινωικής επιρροής

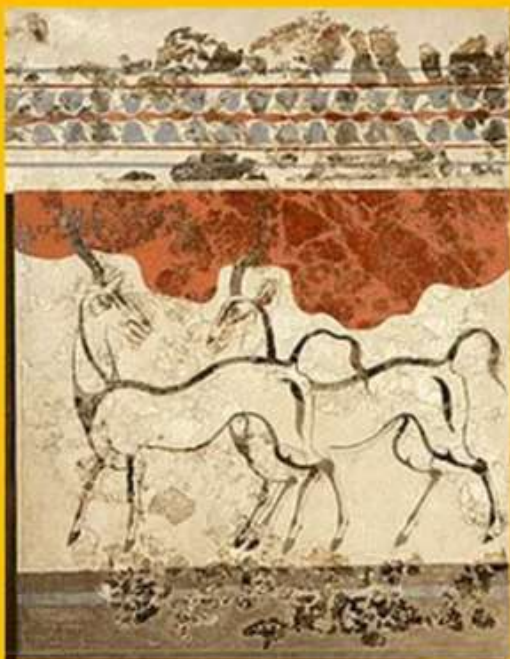
2000-1500 π.Χ.: περίοδος
μινωϊκής επιρροής στις Κυκλάδες.

Φυλακωπή Μήλου: Η τοιχογραφία με
τα χελιδονόψαρα (1600-1500 π.Χ.)
παρουσιάζει ομοιότητες με
αντίστοιχες από τη Μινωική Κρήτη.

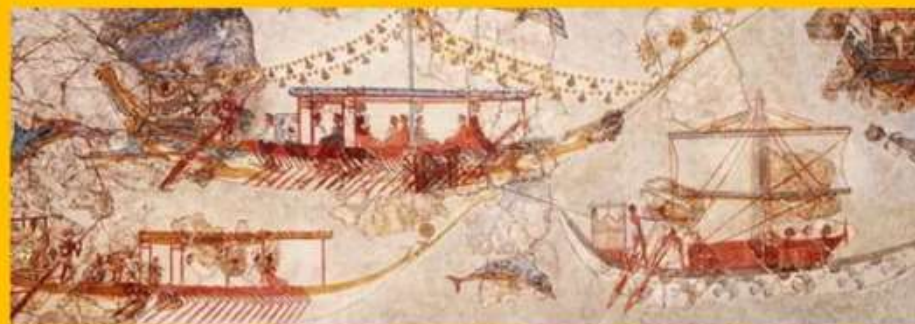
1450-1100 π.Χ. Οι Κυκλάδες
περνούν στη μυκηναϊκή επιρροή.

Ο οικισμός της Φυλακωπής Μήλου
κατά τον 13ο αιώνα. Οργανωμένο
πολεοδομικό σχέδιο, ύπαρξη
μυκηναϊκού μεγάρου, μυκηναϊκού
τύπου ιερού.

Ακρωτήρι Θήρας

Ακρωτήρι Θήρας